

Utvärdering av delprojekt Hälsoskadligt buller

samt rekommendationer för fortsatt arbete

december 2001

Utvärdering av delprojekt hälsoskadligt buller samt rekommendationer för fortsatt arbete

Denna rapport har tagits fram i samarbete med projektgruppen för hälsoskadligt buller och sammanställts av Cecilia Lunder. Mer information om Miljösamverkan finns på www.vgregion.se/miljo/miljosamverkan, där man också hittar denna rapport, samt handledningen från januari 2001.

Innehållsförteckning

Del 1 - Resultat och utvärdering av delprojektet.....	2
Inledning och bakgrund.....	2
Deltagande i tillsynskampanj samt fortsatt arbete i kommunerna	2
Betyg projektomfattning, handledning m.m.	3
Resultat - information och ljudmätningar	4
Mätningsförfarande och bemötande.....	5
Åtgärder vid överskridanden av riktvärdena.....	5
Vem tillsynen riktas till	5
Egenkontroll	5
Verksamhetsutövarnas kunskapsnivå.....	6
Förebilder och bra exempel.....	6
Kommunala policies.....	6
Del 2 - Rekommendationer för fortsatt arbete.....	7
Inledning.....	7
Tillsyn på olika verksamheter	7
Information till verksamhetsutövare och andra.....	7
Vem tillsynen riktas till	8
Tillfälliga arrangemang	8
Exempel på beslut	9
Egenkontroll, exempel	9
Kommunala policies.....	9
Exempel på samverkan.....	10
Avslutande kommentarer	10

Bilagor

- A. Exempel på vitesföreläggande om ljudnivåer och egenkontroll
- B. Exempel på egenkontroll

Del 1 - Resultat och utvärdering av delprojektet

Inledning och bakgrund

Hörselskador, tinnitus, till följd av högt buller på diskotek, konserter m.m. har uppmärksammats på senare år. Många ungdomar riskerar livslånga hörselskador och det är en angelägen hälsoskyddsfråga att motverka detta. Miljösamverkan Västra Götaland har drivit ett delprojekt om hälsoskadligt buller under perioden hösten 2000-2001. En samordnad tillsynskampanj har genomförts mars-augusti 2001. Under kampanjtiden har miljökontoren i länet informerat samt utfört ljudmätningar i olika verksamheter. En del har också arbetat för att införa lokala policies.

Handledningen för delprojektet skickades ut i januari 2001. Den finns att hämta på vår hemsida. I handledningen finns bland annat information om projektet, gällande lagstiftning, exempel på information, beslut och mätutrustning. Handledningen kan användas även fortsättningsvis, dvs. även efter kampanjens genomförande.

I delprojektet har en projektgrupp arbetat:

- Björn Närlundh, Miljöförvaltningen Göteborg, bjorn.narlundh@miljo.goteborg.se
- Gunilla Jansson, Hörselvården Borås, gunilla.jansson@vgregion.se
- Britt Mari Karlsson, Miljökontoret Trollhättan, britt.mari.karlsson@trollhattan.se
- Annika Lundahl, Miljökontoret Vänersborg, annika.lundahl@vanersborg.se
- Bo Sandin, Miljökontoret Skövde, bo.sandin@skovde.se
- Gudrun Törnström, Länsstyrelsen, gudrun.tornstrom@o.lst.se
- Lasse Lind, projektledare Miljösamverkan, lind.lasse@telia.com
- Cecilia Lunder, biträdande projektledare Miljösamverkan, cecilia.lunder@o.lst.se

Barbro Nilsson, Arbetsmiljöverket, har också deltagit i arbetet och bidragit med värdefulla synpunkter.

Efter delprojektets slut finns inte projektgruppen kvar i formell mening. Men gruppens representanter har mycket kunskap och erfarenhet av dessa frågor och delar gärna med sig av dem även i fortsättningen.

Projektgruppen skickade ut en enkät till länets samtliga miljökontor efter kampanjtidens slut. Även de som inte deltagit i kampanjen har ombetts att svara. Det de kan bidra med är bl.a. synpunkter på handledning och svar på frågorna om miljökontoret planerar att arbeta med frågan fortsättningsvis. Enkätsvaren utvärderas i denna Del 1. En mer utförlig sammanställning av enkätsvaren finns att läsa på vår hemsida, under delprojektet.

Deltagande i tillsynskampanj samt fortsatt arbete i kommunerna

I delprojektets tillsynskampanj har 20 av länets 49 kommuner deltagit. Nivån på deltagande har varierat. Vissa kommuner har främst skickat ut information, andra har genomfört ett stort antal ljudmätningar och vidtagit uppföljande åtgärder. Flera kommuner fortsätter arbetet efter kampanjtidens utgång.

Totalt 30 kommuner har svarat på enkäten (varav alltså tjugo deltagit i projektet). Åtta kommuner har meddelat att de inte deltagit och följaktligen har elva inte svarat alls. Av de 29

kommuner som inte deltagit har 10 svarat på enkäten och 8 meddelat att man inte deltagit. Av dessa 18 har 15 kommuner angett resursbrist som orsak till varför man inte deltagit.

Av de 30 kommuner som svarat på enkäten har 18 svarat att de kommer att prioritera fortsatt arbete med den här frågan.

Några kommentarer:

Det är flera kommuner som fortsätter med det påbörjade projektet. Det kan handla om att vidta uppföljande åtgärder i form av förelägganden m.m., göra nya samt uppföljande mätningar. Några enstaka kommuner tänker påbörja projektet under slutet av 2001 eller efter årsskiftet.

I Skövde planerar man att fortsätta det lokala projektet under några år till (mest inriktat på information till verksamheter där barn vistas).

En kommun skriver att det ingår i deras lokala policy att utföra stickprovs- samt uppföljande mätningar. En annan kommun skriver att det kommer att vara ett viktigt inslag i den ordinarie systematiska tillsynen.

I en kommun funderar man på om man kan sätta lägre ljudnivåkrav för lokaler där barn vistas (85 dBA istället för 90).

En kommun skriver att de kommer att prioritera livekonserter, eftersom de bedömt att är det vid de tillfällena det är störst risk för att riktvärdena överskrids.

Betyg projektomfattning, handledning m.m.

Miljökontoren har fått betygsätta handledningen, projektets omfattning och vikten av att det genomförts samt projektgruppens stöd i arbetet. Betygen sattes på skalan 1-5 där 5=mycket bra/viktigt och 1=mycket dåligt/oviktigt.

Totalt 28 kommuner har besvarat frågan (alla har dock inte betygsatt samtliga poster).

	Medelbetyg
Handledningen i stort	4,3
Inspektionsprotokoll (Bilaga 2)	3,9
Projektets omfattning	4,2
Projektgruppens stöd i arbetet	4,0
Hur angeläget projektet har uppfattats	4,4

Det är genomgående bra betyg vilket gläder oss i projektgruppen. Att projektet uppfattas som angeläget trodde vi på förhand och det är positivt att det bekräftats. Trots det har många kommuner inte kunnat delta på grund av resursbrist, vilket är beklagligt.

Resultat - information och ljudmätningar

Antal tillsynsobjekt som har informerats, kontrollerats m.m. framgår av följande tabell:

Typ av verksamhet	Antal informerade tillsynsobjekt	Antal kontrollerade tillsynsobjekt	Antal tillsynsobjekt där det uppmätts ljudnivåer över riktvärdena (både ekvivalent- och maxnivå)	Antal objekt med egna bullermätare och/eller limiter*
Diskotek	18	16	9	8
Pubar och musikrestauranger	256	38	9	8
Gym, "Friskis och svettis" och liknande	104	16	1	4
Biografer	31	9	-	
Festival- och konsertarrangörer	40	31	5	4
Skolor, teatrar, Folkets hus o.dyl. som ibland upplåter lokaler	192	29	3	17
Övriga	61	8	2 (barnaktiviteter där det var >90 men <100)	1
Totalt	702	147	27	42

Kommentarer:

Göteborgs kommun, med stort antal informerade och kontrollerade, har lagt ihop post 1 och 2 (redovisas under post 2), dvs. pubar, musikrestauranger och diskotek. Tabellen är därför något missvisande när det gäller den uppdelningen.

Antalet skolor är betydligt högre än vad som anges ovan. I Göteborg fick 21 stadsdelsnämnder information, vilket skickats vidare till alla skolor och fritidsgårdar i kommunen.

* Limiter begränsar möjligheterna att spela för hög musik.

Man kan alltså konstatera att man genom delprojektet nått ut med information till många verksamheter. Över 700 har fått skriftlig information skickad direkt till sig. Därutöver har arbetet fått stor uppmärksamhet i massmedia, vilket bidragit till informationsflödet. Nästan 150 ljudmätningar har gjorts i olika verksamheter och fler kommer att utföras efter kampanjtiden.

Av det totala antalet uppmätta verksamheter har 18 % överskridit riktvärdena för ekvivalent och/eller maximal ljudnivå (en större andel har överskridit enbart ekvivalentnivån). Det är alltså nästan vart femte mätning vilket är ett otillfredsställande resultat. Det visar att en fortsättning på arbetet är nödvändigt, och det är vår förhoppning att man nu påbörjat en utveckling mot ljudnivåer under riktvärdena i vårt län.

Av de kontrollmätta aktiviteterna för barn (projektgruppens tolkning = före tonåren) var det fyra stycken som överskred riktvärdet 90 dBA. Vi känner dock inte till det totala antalet ljudmätningar vid aktiviteter riktade till barn och kan därför inte bedöma hur stor andel dessa utgör.

Socialstyrelsens riktvärden:

Skydd mot hörselskador på konserter, diskotek m.m.	
Maximalt	dBA max
	115
Ekvivalent	dBA ekv
	100

För "knattediskotek" och liknande som riktar sig till barn bör ljudnivån begränsas till 90 dBA, ekvivalentnivå.

Mätningförfarande och bemötande

Ungefär hälften av de som svarat har utfört sina ljudmätningar med dold utrustning, lika många öppet och ett fåtal har använt sig av både och.

De flesta uppger sig ha blivit bra bemötta vid sina mätningar. Ingen har blivit direkt dåligt bemött, även om några har fått ett bemötande som var varken bra eller dåligt.

Åtgärder vid överskridanden av riktvärdena

De flesta åtgärder som hittills vidtagits av miljökontoren är enbart skriftliga inspektionsrapporter. Men det förekommer även förelägganden, både med och utan viten. Inga viten har lämnats för utdömande.

De verksamheter som har förelagts är diskotek, dansrestauranger (både med och utan livemusik), konsertarrangemang och en ungdomsfestival.

Vem tillsynen riktas till

I enkäten ställdes en fråga om miljökontoren haft svårigheter att bestämma till vem eller vilka krav ska ställas. Det är enbart tre kommuner som svarat ja på den frågan. Att inte fler haft problem med det tycker vi är ett bra resultat.

Egenkontroll

Kommunernas helhetsintryck av verksamhetsutövarnas egenkontroll visar att inga eller få verksamhetsutövare har något dokumenterat egenkontrollprogram, trots miljöbalkens krav på egenkontroll.

Verksamhetsutövarnas kunskapsnivå

Miljökontorens allmänna intryck är att den största andelen verksamhetsutövare känner till att det finns riktvärden, dock utan att känna till nivåerna. En kommun har svarat att deras verksamhetsutövare dessutom känner till nivåerna. Tre kommuner har svarat att verksamhetsutövarna generellt inte vet något om riktvärden. Men det är många som inte svarat på frågan, en del för att de inte anser sig veta tillräckligt för att bedöma det. En kommentar var att de förhoppningsvis vet mer nu efter vårt arbete.

Förebilder och bra exempel

Några exempel som nämnts är:

- Fritidsgårdar som installerar ljudnivåvakter och sätter en gräns för högsta ekvivalentgräns.
- Diskotek med inlåsta limitar som innebär att discjockeyn inte kan spela för högt.
- En kommun skriver att biografen arbetar efter en norm som innebär att riktvärdena underskrids med marginal.
- Friskis och Svettis i en kommun har haft ljudvisare sedan flera år tillbaka, vilket fungerat utmärkt.
- Göteborgskalaset (tillfälligt arrangemang) hade egna ljudtekniker som ansvarade för livekonserterna, vilket medförde bra resultat.

Kommunala policier

I handledningen rekommenderas att miljökontoren initierar frågan om en kommunal policy mot hälsoskadligt buller. En kommunal policy syftar framför allt till att säkerställa acceptabla ljudnivåer i de lokaler och anläggningar där kommunen själv som ägare eller nyttjanderättshavare har beslutanderätt. Exempel på hur en kommunal policy kan utformas finns i handledningen (bilaga 4).

Två kommuner har infört en policy och nio planerar att införa en. Elva kommuner anger att policy saknas och att man för närvarande inte planerar att införa någon. Av de svarande är det alltså hälften som har eller kommer att införa en policy. Det vore önskvärt om det på sikt blir fler som påbörjar ett sådant lokalt arbete.

Del 2 - Rekommendationer för fortsatt arbete

Inledning

Vi i projektgruppen anser att frågan är mycket viktig och vill därför lämna några rekommendationer för fortsatt arbete. Rekommendationerna riktar sig både till de miljökontor som redan arbetar med frågan och de som planerar ett engagemang.

Rekommendationerna ska ses som tillägg till den redan utarbetade handledningen för delprojektet (som kan användas även fortsättningsvis). De är baserade på erfarenheter från tillsynskampanjen (resultaten av enkäten samt projektgruppens erfarenheter).

Tillsyn på olika verksamheter

Vi har utifrån resultaten dragit generella slutsatser om vilka verksamheter/aktiviteter som verkar vara mest prioriterade tillsynsmässigt. Det bör dock påpekas att det givetvis kan förekomma variationer eftersom det finns bra och dåliga exempel inom alla slags verksamheter.

Riskerna för höga ljudnivåer är stor på diskotek, pubar etc. samt festival- och konsertarrangemang. Särskilt arrangemang med levande musik innebär en stor risk och bör därför uppmärksammas särskilt i tillsynen.

Aktiviteter riktade till barn, t.ex. knattediskon, bör enligt vår uppfattning alltid ha hög prioritet tillsynsmässigt.

Erfarenheterna pekar på att biografier samt gym och liknande verksamheter kan ges en lägre prioritet tillsynsmässigt när det gäller hälsoskadligt buller. Det kan dock vara bra att göra stickprovskontroller.

Även om ljudnivåerna understiger riktvärdena kan en del personer uppleva besvär. Det beror till exempel på att människor uppfattar ljud olika och att olika ljud har olika karaktär, som ibland kan påverka hur man uppfattar det. Ett exempel på det är biografier, där det förekommer en del klagomål, dock utan att några överskridna riktvärden uppmätts i våra resultat. Det kan bero på att ljudet innehåller mycket lågfrekvent ljud som vissa personer upplever som obehagligt (t.ex. är personer med hörselnedsättning extra känsliga för lågfrekvent ljud).

Information till verksamhetsutövare och andra

En del kommuner har lagt ut information om hälsoskadligt buller på sina hemsidor. Det rekommenderar vi att fler gör eftersom det är en mycket bra service till invånare och andra. Förutom information om risker, riktvärden m.m. kan det vara bra att ge information om vart man vänder sig om man misstänker för höga ljudnivåer någonstans.

Massmedia är en utmärkt informationskanal. Att ha en bra kontakt med exempelvis den lokala tidningen är ovärderligt.

Det är bra att ha standardbrev med information om ljudnivåer och hörselskador som kan skickas ut till verksamhetsutövare, spridas vid tillsyn och i samband med olika arrangemang etc.

Vem tillsynen riktas till

Av enkätsvaren framgår att enbart tre miljökontor hade svårigheter med detta. Vi vill ändå upprepa det som skrevs i handledningen:

”Vem riktar sig tillsynsbeslut till?”

Enligt huvudregeln är det verksamhetsutövaren, d.v.s. den som bedriver en viss verksamhet eller vidtar en åtgärd, som har ansvar för att miljöbalkens regler efterlevs. I 9 kapitlet 9 § miljöbalken finns en särskild regel som säger att bostäder och lokaler för allmänna ändamål skall brukas på ett sådant sätt att olägenheter för människors hälsa inte uppkommer. Enligt denna bestämmelse är det fastighetsägaren eller nyttjanderättshavaren som skall vidta de åtgärder som behövs för att förhindra störningar. Som exempel på lokal för allmänna ändamål kan nämnas samlingslokaler, skolor, idrottsanläggningar m.m.

Utgångspunkten är att ett beslut ska rikta sig till verksamhetsutövaren. Då det, t.ex. gäller ett diskotek riktar sig beslutet till den som driver diskoteksverksamheten. Det är normalfallet. Men ibland kan osäkerhet råda om mot vem ett tillsynsbeslut ska riktas, verksamhetsutövaren eller fastighetsägaren. Följande bedömningar bör då göras:

Först tar man reda på vilken typ av lokal det rör sig om. Om det gäller lokaler för allmänna ändamål (t.ex. skola) är det ägaren eller nyttjanderättshavaren (t.ex. skolförvaltningen om det är en skola som ägs av ett fastighetsbolag) som enligt miljöbalken 9 kap 9 § ska ställas till ansvar. Både ägaren och nyttjanderättshavaren kan vitesföreläggas, dock ej solidariskt vitesbelopp. Det ska klart och tydligt framgå vad var och en ska göra. Ofta är säkert båda medvetna om problemet. Är det fråga om att man t.ex. hyr ut en industrilokal (icke lokal för allmänna ändamål) är det verksamhetsutövaren = arrangören som ansvarar för att miljöbalkens hänsynsregler uppfylls.”

Tillfälliga arrangemang

I samband med tillfälliga arrangemang spelas ofta levande musik och det kan finnas risker för höga ljudnivåer. Det är därför bra att ägna uppmärksamhet åt dessa arrangemang. En regelbunden kontakt med Polismyndigheten kan underlätta rutinerna. Vid tillfälliga arrangemang är miljökontoret remissinstans till Polisen. Det kan i vissa fall vara lämpligt att också ha en direktkontakt med arrangören, särskilt vid större arrangemang. En annan kontakt i dessa sammanhang är den myndighet som beslutar om serveringstillstånd för alkoholhaltiga drycker. I samband med remissen till Polisen bör man informera om och ställa krav på att ljudnivån för besökarna ska understiga Socialstyrelsens riktvärden för hälsoskadligt buller. Om arrangemanget ligger nära bostäder bör man också kräva att Naturvårdsverkets riktlinjer för extern industribuller (78:5) efterlevs vid bostäder, för att undvika störning.

Under projektets gång har vissa kommuner haft tolkningsproblem när det gäller begreppet tillfälliga arrangemang. De har ställt sig frågande till möjligheten att bedriva tillsyn och ställa krav på tillfälliga arrangemang, bland annat med stöd av negativa besked från vissa experter. Projektgruppen har ställt frågan bland annat till Socialstyrelsens jurist Anders Alexandersson. Svaret från honom är att man visst har rätt att utöva tillsyn samt ställa krav. Han refererar bland annat till Stefan Rubenson som i sina kommentarer till miljöbalken skrivit att "En

konsert som genom sin ljudnivå stör omgivningen kan mycket väl omfattas av balkens hälsoskyddsregler, även om det är fråga om ett enstaka arrangemang som är begränsat i tiden". Vi uppfattar detta positivt och anser att det egentligen borde vara självklart med tanke på frågans angelägenhet.

Miljösamverkans projektgrupp har skickat ett brev till Miljöbalkskommittén i vilket vi skriver att om det är så att miljöbalkens utformning är otydlig och därmed medför tveksamheter på den punkten är det något som borde följas upp och förtydligas.

Tills vidare hävdar vi, bland annat med hänvisning till Socialstyrelsens jurist, att man har rätt att utöva tillsyn även på tillfälliga arrangemang samt ställa krav på de ansvariga.

Exempel på beslut

I handledningen finns mallar för/exempel på yttrande till polismyndighet samt en generell för yttrande/upplysningar om buller, föreläggande samt kommunikationsbrev inför ett föreläggande.

Under kampanjens gång har några kommuner beslutat om föreläggande. Bland annat har Göteborgs miljöförvaltning vitesförelagt två verksamhetsutövare att inte spela musik över riktvärdena samt redovisa egenkontroll, och ett sådant beslutsexempel finns i Bilaga A.

Egenkontroll, exempel

Enligt miljöbalkens 26 kapitel 19 § skall den som bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa eller påverka miljön fortlöpande planera och kontrollera verksamheten för att motverka eller förebygga sådana verkningar. Det vill säga utöva en egenkontroll av verksamheten eller åtgärden.

För anmälnings- eller tillståndspliktig verksamhet gäller därutöver de mer formella kraven med dokumenterad egenkontroll enligt Förordning om verksamhetsutövares egenkontroll (1998: 901). Exempel på verksamheter som kan beröras när det gäller hälsoskadligt buller är idrottsanläggningar, lokaler för undervisning, vård etc. (anmälningspliktiga verksamheter).

Som framgår av resultaten i Del 1 saknar många verksamhetsutövare dokumenterad egenkontroll trots miljöbalkens krav. Det bör därför vara en prioriterad fråga tillsynsmässigt att informera om och ställa krav på att verksamhetsutövare arbetar aktivt med egenkontroll. Denna skall givetvis vara anpassad efter varje verksamhet för att kunna fungera praktiskt i vardagen.

I Bilaga B har vi satt ihop ett förslag på vad verksameters egenkontroll bör innehålla.

Kommunala policier

Som framgår av Del 1 är det elva kommuner som har eller planerar att införa en policy för kommunens lokaler. Att införa en sådan tror vi höjer kunskapsnivån i kommunen och ger status åt frågan, vilket förhoppningsvis medför acceptabla ljudnivåer. Därför rekommenderar vi fler kommuner att arbeta för att införa en sådan policy. Exempel på policy finns i handledningen.

Exempel på samverkan

Många miljökontor har svårigheter att hinna med tillsyn i tillräcklig omfattning och av bra kvalitet på alla tillsynsområden. En större samverkan kan i vissa fall bidra till en högre kompetens och bättre resursutnyttjande. Lasse Lind har för Miljösamverkan skrivit ”*Möjligheter till lokal samverkan i miljötillsynen*” (juni 2001). I denna ges exempel på formella och informella samverkansmöjligheter (finns på Miljösamverkans hemsida, under Andra insatser). Samverkan mellan miljökontoren kan också gälla gemensam utrustning för exempelvis ljudmätningar. (Man kan även hyra utrustning, se handledningen.)

Det är också lämpligt att man samarbetar med den lokala sjukvården. Sjukvården har uppgifter om ohälsa, och miljökontoren är ansvariga för tillsyn. En samverkan parterna emellan ger större möjligheter att skapa ett effektivt arbete. Rent praktiskt vore det önskvärt om man genom överenskommelse med sjukvården får deras kunskap om var hörselskadade patienter exponerats (givetvis inte några personuppgifter), dvs. var de tror att de utsatts för det hälsoskadliga bullret. På det sättet kan miljökontoret få värdefull information om var tillsynsinsatserna lämpligen sätts in.

Vi rekommenderar att man samarbetar med skolorna i kommunen. Skolsköterskor och läkare har återkommande kontakt med elever och har då möjlighet att informera om vikten av att inte utsätta sig för höga ljudnivåer. Miljökontoret kan i sin tur ge information om sitt arbete.

En annan samarbetspart kan vara Arbetsmiljöverket (AMV). Man har i många fall ett delvis gemensamt tillsynsansvar. Vid höga ljudnivåer på exempelvis restauranger har AMV tillsyn över att personalen inte utsätts för ljudnivåer över deras riktvärden, samtidigt som miljökontoret har tillsyn över gästernas ljudmiljö. Man kan i vissa fall tänka sig gemensamma tillsynsbesök. Andra exempel på verksamheter där man har parallell tillsyn är skolor och förskolor.

Avslutande kommentarer

Information om hälsoskadligt buller har genom delprojektet nått många och frågan har väckt stor uppmärksamhet inte minst i massmedia. Projektgruppen kan också konstatera att arbetet medfört att frågan på många håll uppmärksammas bland verksamhetsutövare, vilket är mycket positivt.

Av resultaten framgår att nästan vart femte kontrollmätning överskridit Socialstyrelsens riktvärden för ekvivalent och maximal ljudnivå. Därför är det viktigt att arbetet nu fortsätter även om detta delprojekt avslutas.

Socialstyrelsens riktvärden ger ingen absolut garanti mot hörselskador för alla människor. Det är därför viktigt att riktvärdena verkligen hålls, att man inte tummar på dem. Det gäller givetvis verksamhetsutövarna, men även tillsynsmyndigheternas bedömningar.

I Socialstyrelsens författningssamling Buller inomhus och höga ljudnivåer talar man om ”rekommendationer” för att bedöma olägenhet för människors hälsa, i det här fallet hörselskador. Formuleringen rekommendationer anser vi vara olycklig eftersom det kan ge felaktiga signaler om att nivåerna inte är så viktiga. Vi hoppas att man från Socialstyrelsens sida ser över detta så att man genom författningstexten ger frågan en högre status.

WHO har gett ut riktlinjer för höga ljudnivåer på diskotek och konserter. Deras värden ligger på 100 dBA ekvivalent och 110 dBA maximal ljudnivå (dvs. en lägre maxnivå än

Socialstyrelsens). Inom EU arbetar man för att informera om riskerna med för höga ljudnivåer. Kanske kan det påverka utvecklingen i positiv riktning?

Slutligen vill vi tacka för allas arbete och medverkan i vår gemensamma strävan mot sänkta ljudnivåer. Lycka till i det fortsatta arbetet!

Miljösamverkan Västra Götaland
Projektgruppen för Hälsoskadligt buller

Bilaga A – exempel på vitesföreläggande

(Hämtat från Göteborgs Miljöförvaltning. Beslut fattades enligt förslaget.)

Till Miljönämnden

Föreläggande med stöd av 26 kap 9, 14 och 19 §§, 2 kap 2 och 3 §§ och 9 kap 9 § miljöbalken att anpassa ljudnivåerna på platsen där publiken äger tillträde, *Teatern*, Ljudgatan 1.

Förslag till beslut

Förvaltningen föreslår att Miljönämnden beslutar:

- att** med stöd av 26 kap 9 ,14 och 19 §§, 2 kap 2 och 3 §§ och 9 kap 9 § miljöbalken förelägga *Teatern* att anpassa ljudnivåerna som uppkommer vid framförande av musik och annan verksamhet i lokalen. Verksamheten får ej medföra att ljudnivån på plats där publiken äger tillträde överskrider följande nivåer: Ekvivalent ljudnivå mätt under minst 5 minuter 100 dBA och maximal ljudnivå 115 dBA. Verksamheten skall redovisa på vilket sätt man avser att bedriva sin egenkontroll för att garantera att publiken inte utsätts för högre ljudnivåer än vad som angetts i föreläggandet,
- att** föreläggandet avseende ljudnivåer skall gälla vid vite av 50.000 kronor,
- att** föreläggandet avseende redovisning av egenkontroll skall gälla vid vite av 25 000 kr,
- att** skyldigheten enligt föreläggande avseende ljudnivåer skall gälla omedelbart efter delgivning,
- att** skyldigheten enligt föreläggandet avseende redovisning av egenkontroll skall gälla från och med en månad efter delgivning av beslutet samt
- att** beslut skall gälla även om det överklagas.

Ärendet

Under Popstad 2001 i Göteborg den 8 – 10 februari 2001 utförde Miljöförvaltningen ett antal ljudnivåmätningar för att utröna om publiken riskerar att utsättas för så höga ljudnivåer att det finns risk för hörselskador.

På *Teatern* uppmättes den 10 februari 2001 mycket höga ljudnivåer vilket enligt Miljöförvaltningens mening medförde en uppenbar risk för att publiken skulle kunna drabbas av bestående hörselskador.

Teatern framför i skrivelse som inom till Miljöförvaltningen den 7 mars 2001 exempel på åtgärder som syftar till att förhindra liknande händelser i framtiden.

Förvaltningens synpunkter

Med anledning av att det under Popstad 2001 skulle framföras ett antal konserter vilka förväntades åtföljas av en stor publik, inte minst ungdomar, utförde Miljöförvaltningen ett antal ljudnivåmätningar den 10 februari 2001. Syftet med dessa var att utröna om publiken riskerar att utsättas för så höga ljudnivåer att risk för hörselskador kan befaras.

Mätresultaten visar att de ljudnivåer som publiken utsattes för, med mycket stor marginal överskred acceptabla nivåer och utgör därmed en avsevärd risk för bestående hörselskador.

Enligt 9 kap 9 § miljöbalken skall lokaler för allmänna ändamål brukas på ett sådant sätt att olägenheter för människors hälsa inte uppkommer. Ägare eller nyttjanderättshavare till berörd egendom skall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att hindra uppkomsten av eller undanröja olägenheter för människors hälsa.

Enligt 2 kap 2 § miljöbalken skall alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet.

Enligt 2 kap 3 § miljöbalken skall alla som bedriver verksamhet utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Socialstyrelsen har utarbetat allmänna råd SOSFS 1996: 7 avseende buller inomhus och höga ljudnivåer. Råden bygger på medicinska bedömningar om hur människan uppfattar buller och vid vilka ljudnivåer skadliga effekter på hälsan kan befaras. Enligt dessa allmänna råd gäller följande rekommendationer avseende höga ljudnivåer.

Bullertyp Ljudnivå

Maximalt (intermittent) 115 dBA

Ekvivalent (kontinuerligt) 100 dBA

Miljöförvaltningen anser att dessa nivåer ej får överskridas eftersom högre nivåer kan medföra risk för hörselnedsättning och/eller bestående tinnitus.

Exempel på åtgärder som reducerar ljudnivåerna kan vara sänkning av ljudnivån från högtalarna eller en ökning av skyddsavståndet till publiken.

Det finns även tekniska hjälpmedel som kontinuerligt övervakar ljudnivån och förhindrar att denna överskrider acceptabla nivåer.

Kontroll av ljudnivåer bör alltid göras vid soundcheck och vidare under pågående verksamhet.

Ljudnivåmätningar görs i den position där ljudnivån förväntas vara som högst, t ex så nära en högtalare som publiken äger tillträde.

Enligt 26 kap 19 § miljöbalken skall den som bedriver verksamhet eller vidtar åtgärder som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa fortlöpande planera och kontrollera verksamheten för att motverka eller förebygga sådana verkningar.

Den som bedriver sådan verksamhet skall lämna förslag till kontrollprogram eller förbättrande åtgärder till tillsynsmyndigheten om tillsynsmyndigheten begär det.

Sammanfattningsvis anser Miljöförvaltningen att överskridandena var av så allvarlig art att åtgärder omgående måste vidtagas för att publiken inte skall utsättas för alltför höga ljudnivåer.

Miljöförvaltningen ser positivt på *Teaterns* redovisning av planerade åtgärder men anser ändå att Miljönämnden vid vite bör förelägga *Teatern* om snabba åtgärder som en garanti för att ljudnivåreducerande åtgärder får en bestående verkan.

Göteborg den 13 december 2001

Bo Svensson
Direktör

Björn Närlundh
T f Avdelningschef

Bilaga B – exempel på egenkontroll enligt miljöbalken

- för verksamheter där människor riskerar att utsättas för hälsoskadliga ljudnivåer

Krav på egenkontroll enligt miljöbalken

Gäller alla:

Enligt miljöbalken (26 kap 19 §) ska den som bedriver verksamhet som kan befaras medföra olägenheter för människors hälsa utföra egenkontroll. Egenkontroll är att planera och kontrollera sin egen verksamhet så att olägenheter undviks. I det här fallet alltså främst att undvika skador på människors hörsel.

Gäller vissa:

För anmälnings- eller tillståndspliktig verksamhet som bedrivs yrkesmässigt gäller dessutom de mer formella kraven på dokumenterad egenkontroll. Mer om det sist i denna bilaga.

Miljöbalkens allmänna hänsynsregler

Miljöbalkens hänsynsregler gäller *alla* och två av dem är särskilt viktiga i det här sammanhanget, nämligen *kunskapskravet* och *försiktighetsprincipen*.

Enligt 2 kap 2 § miljöbalken ska alla som bedriver eller tänker starta en verksamhet skaffa sig den *kunskap* som behövs med hänsyn till verksamhetens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön.

Enligt 2 kap 3 § miljöbalken ska alla som bedriver verksamhet utföra de skyddsåtgärder, iaktta begränsningar och vidta de försiktighetsmått som behövs för att förebygga, hindra eller motverka skada eller olägenhet för miljö och hälsa.

Exempel på konkreta åtgärder i egenkontrollen

Här följer några exempel på sådant som bör ingå i egenkontrollen:

1. Utbilda/informera personal om risk för hörselskador samt vad som kan göras för att undvika detta (gällande riktvärden, åtgärder m.m.).
2. Skaffa ljudnivåmätare för att kunna mäta ljudnivåerna. Se till att personalen kan hantera den.
3. Alltid ha någon person som är ansvarig för ljudet och som kan/har befogenhet att vidta åtgärder vid behov.
4. Göra ljudmätningar vid soundcheck samt i övrigt stickprovsmätningar under pågående konserter, arrangemang etc.

5. När det finns misstanke om för höga ljudnivåer omgäende vidta åtgärder, dvs. se till att ljudnivån sänks.
6. I de fall en verksamhetsutövare hyr ut lokalen till andra arrangörer noga informera om riktlinjer och åtgärder som behöver vidtas för att inte riskera skadlig ljudnivå.
7. Det är bra att dokumentera sin egenkontroll, särskilt att skriva upp vilka mätningar som görs och när. Om man vid ett särskilt tillfälle upptäcker att ljudnivån är för hög kan det till exempel vara bra att i efterhand veta omständigheterna då (vilken musik som spelades, övriga omständigheter). Det finns dock inte något absolut krav på dokumentation om man inte bedriver anmälningspliktig verksamhet (se nedan).

För anmälningspliktiga verksamheter är det dessutom krav på dokumenterad egenkontroll enligt Förordning om verksamhetsutövares egenkontroll (SFS 1998: 901).

Exempel på verksamheter som kan beröras när det gäller hälsoskadligt buller är idrottsanläggningar, skolor och förskolor (alla dessa är anmälningspliktiga). Med dokumenterad egenkontroll menas att rutiner, ansvarsfördelning ("vem gör vad?"), resultat av mätningar och andra kontroller och åtgärder ska finnas nedskrivna. Denna dokumentation ska vara aktuell och tillgänglig för berörd personal, och för myndigheterna när de kommer på inspektioner.